

Dato: 28.10.2021

Arkivref: 2021/3167 - 32833/2021

Høring - Forslag til opplæringslov og endringer i friskoleloven

Forslag til hørings svar

Høring Forslag til ny opplæringslov og endringer i friskoleloven

Helse Fonna er godkjent opplæringsbedrift for ambulansefag, helsefag, portør, dataelektroniker og ernæringskokkfaget. Vi har 48 lærlingplasser. Nasjonal helse- og sykehusplan, samt styringsdokument fra regionalt helseforetak ber oss om å ta inn lærlinger i andre relevante fag og øke antallet læreplasser for helsefagarbeidere. Som helseforetak skal vi bidra til utdanning av elever og lærlinger. Vi tilbyr per i dag kun «ordinære» lærekontrakter, og har ikke tilbud til praksiskandidater, full opplæring i bedrift eller fagbrev på jobb. Vårt hørings svar vil omhandle det som er relevant for oss som lærebedrift og våre behov som helseforetak.

Innledning

Fagarbeideren er en viktig ressurs for Helse Fonna, og vil den være i fremtiden også. Vi skal legge til rette for god og fremtidsrettet pasientbehandling og god bruk av ressurser for å skape pasienten sin helsetjeneste. For å få til dette er vi avhengig av kompetente medarbeidere.

Det er i enkelte fag utfordrende å rekruttere kompetente medarbeidere. Dette ser vi starter allerede ved rekruttering til utdanningen. I faget ernæringskokk har vi i år ikke tatt inn lærlinger, og vi er bekymret for fremtidig rekruttering i faget. I ambulansefaget er det utfordrende å få tak i lokale søkere. Som hovedregel rekrutterer vi direkte fra skolene, forutsatt at kandidatene er kvalifiserte. Erfaringsvis vet vi at lærlingene ønsker å etablere seg der de har vokst opp. De lærlingene vi rekrutterer fra andre steder i landet, flytter hjem etter endt læretid. Derfor er det god ressursbruk å rekruttere lokale kandidater.

En del av søkerne til våre læreplasser er voksne privatister. Dette ser vi spesielt i ambulansefaget. Dette er voksne som har valgt feil utdanning, og som står uten reel mulighet til å ta utdanning i videregående skole. Noen av disse har tatt vg2 og vg2 som privatist, noen får deler av dette realkompetansevurdert. Imidlertid registrerer vi at det er ulik praksis av hva som legges til grunn ved realkompetansevurderingen. En tydeliggjøring eller kriterier vil være til nytte.

Vi er også bekymret for at i ambulansefaget er ikke gratisprinsippet gjeldende. For å få sluttkompetanse som kvalifiserer til fast jobb, må lærlingene legge ut mellom kr. 50 000,- og 100 000,-

Ikke alle kan bli helsepersonell. I flere yrker i helsevesenet stilles det formelle krav for å få både fast jobb og lære plass. Dette er i hovedsak helseattest for førerkortgruppe 3 og politiattest. Akuttmedisinforskriften stiller også krav.

Det er også et frafall i læretiden, hvor frafallet nødvendigvis ikke kan forebygges. Vår erfaring er at frafallet skyldes at man ikke takler inntrykkene man utsettes for. Spesielt gjelder dette for lærlinger i ambulansefaget. Derfor er det viktig med et godt system for å kunne tilby disse en annen utdanning. Er man over en viss alder har ikke Oppfølgingstjenesten noe ansvar og man har brukt opp ungdomsretten. Kryssløp fra ambulansefag til helsefag eller portør er eksempelvis viktig å bevare for å kunne gi et tilbud.

Helse Fonna er et helseforetak som er fordelt over to fylker. Dette gir noen utfordringer når det kommer til administrasjon av lærlingene. Fylkeskommunene kan ha ulike tolkninger, ulike krav og har ulik oppbygging og organisering av fagopplæringen. Slik regelverket er i dag kan vi ikke ansette lærlingene i ett fylke, for så å fordele lærlingene over de ulike sykehusene og ambulansestasjonene i foretaket. Dette ville forenklet administrasjon og ressursbruk.

Samarbeidet mellom skole og bedrift er viktig. Vi har tett samarbeid mellom Helse Fonna som lærebedrift og relevante videregående skoler. I faget Yrkesfaglig fordypning tilbyr vi derfor praksisplasser for elever i de ulike fagene vi rekrutterer til. Dette samarbeidet er viktig for å bidra til opplæringen av elevene. Samarbeidet er også viktig for å sette fokus på vår bedrifts behov for kompetanse og innhold. Helse Fonna tilbyr også hospiteringsplass for yrkesfaglærere.

Dimensjonering av videregående utdanning, inntak og rettigheter

Når fylkeskommunen skal dimensjonere sitt tilbud må dette være i tråd med samfunnets behov og tilgang på lære plasser. Dette må ikke bare tillegges stor vekt, det må være styrende. Ved inntak til videregående utdanning er det i dag karakterer og rett som styrer. Som utgangspunkt er dette fornuftig. Men for enkelte utdanninger fører dette i dag til utfordringer for rekruttering til lære plasser. Ambulansefag er et eksempel på dette. Både i Rogaland og Vestland er søkerne fra vårt område de som oftest står uten skoleplass. Det er en ambulanselinje i hvert fylke. Det fører igjen til at Helse Fonna får utfordringer med å rekruttere lærlinger som blir boende i vårt område etter endt læretid. Vi ser også at guttene generelt ikke kommer inn på skole på grunn av lavere karakterer. Ambulansefaget er et populært fag og det er mange søkere. Det fører til et veldig høyt karaktersnitt for å komme inn. For oss som bedrift er det nødvendigvis ikke de med de høyeste karakterene som er best kvalifisert for lære plass. Man må blant annet bestå en fysisk test og få godkjent helseattest for førerkortgruppe 3. Vi mener at fylkeskommunen for enkelte utdanninger, må få adgang til å rette inntaket etter bedriftenes behov. Som f. eks. geografisk fordeling av skoleplasser.

Spesielt for ambulanséfag ser man også at andelen av søkere med voksenrett er stor. Disse får i dag ikke skoleplass, og tar derfor utdanningen som privatist. For oss som bedrift ønsker vi at flere med voksenrett skal få skoleplass. Flere ambulansetjenester praktiserer 20 års aldersgrense for å få læreplass. Helse Fonna har ikke den praksisen. Derimot er det ikke uvanlig at søkere til læreplass ikke får da de ikke har de rette egenskapene. De trenger gjerne et år og to på å modnes. For ambulanséfaget vil det være positivt dersom 20% av skoleplassene forbeholdes søkere med voksenrett.

Når det gjelder en øvre aldersgrense tenker vi at 25 år et rett nivå for en øvre aldersgrense.

Som nevnt i innledningen opplever vi at det er et visst frafall i læretiden. Også dette er spesielt knyttet til ambulanséfag, men også helsefag. Frafallet skyldes i hovedsak at lærlingen ikke takler det akutte, inntrykkene eller stresset. Dette er vanskelig å forebygge. Som ansvarlig opplæringsbedrift har vi gode rutiner for å håndtere dette og tilby nødvendig hjelp for å se om det er mulig å bearbeide dette før å kunne fortsette læretiden. For de som faller fra er det viktig at man har gode muligheter for å gjøre omvalg. Kryssløp mellom fag der det er relevant er også viktig. Som f. eks fra ambulanséfag til helsefag, men ikke motsatt. For de som faller fra, må ikke en øvre aldersgrense være til hinder for muligheter til omvalg.

Rett til læreplass eller annet tilbud

I utgangspunktet er dette positivt, men det er utfordringer og hindre. Det vil kreve et godt dimensjonert utdanningstilbud i det enkelte fylke. Spesielt utfordrende vil det være for de populære utdanningsretningene hvor antallet læreplasser er begrenset. Helse Fonna er enige med utvalget at å innføre en slik rett sannsynligvis ikke vil være gjennomførbart. Det er ikke alle som har lyst som kan eller bør bli helsepersonell.

For enkelte fag er læretiden i bedrift avgjørende. Skal man jobbe med pasienter eller annen virksomhet i helsevesenet må man ha hatt to år med lære. Pasientkontakten eller pasientrelatert arbeid kan ikke erstattes med alternativ opplæring. Et alternativt tilbud til læretiden er Helse Fonna skeptiske til. Man vil skape det man kan kalle A og B fagbrev. Det er svært lite sannsynlig at Helse Fonna vil ansette en fagarbeider som ikke har hatt sin læretid i bedrift.

Det finnes i dag mulighet til å ta fagbrev selv om man ikke får læreplass. Elevene får da et tilbud om ett år på vg3 for så å ta fagbrev. Dette er en ordning vi som helseforetak ikke ønsker. Lovverket stiller strenge krav til forsvarlighet for helseforetak, kommuner og helsepersonell. Derfor mener vi at man ikke kan tilby alternativ vei til fagbrev. Alle helseforetak har stor pågang av studenter og elever. Det er mangel på sykepleiere i Norge, og det er grunn til å anta at kapasiteten i denne utdanningen økes i fremtiden. Disse skal ha praksis i sykehus. I tillegg skal elever ha praksis i Yrkesfaglig fordypning. I ambulanséfaget har vi nå et stort antall paramedic studenter som skal ha praksis. Det gjør at vi ikke har kapasitet til å ta imot elever i praksis som får fagbrev på alternativ måte.

Som hovedregel prioriterer vi søkere som kommer fra videregående skole ved tildeling av læreplasser. Det er slik vi tolker § 3-5 i Lov om spesialisthelsetjenesten. Imidlertid så stiller vi noen krav for å kvalifisere til læreplass. Det er også krav i ulike forskrifter som vi må forholde oss til. Krav om politiattest er relevant. Førerkortkrav i akuttmedisinforskriften er relevant. Førerkortforskriften er relevant.

Ambulanseyrket krever god fysikk. De fleste helseforetakene har fysiske krav som må bestås for å få læreplass. Dette er et absolutt krav som må bestås for å få læreplass, og det er ikke alle søkerne som består de fysiske testene. Akuttmedisinforskriften skal på høring denne høsten for tilpasse forskriften slik at lærlinger kan benyttes i verdiskapende arbeid. Signaler tyder på at kravet for førerkort for kjøretøyklassen vil bestå, men at kravet for utrykningssertifikat fjernes for lærlinger. Som fagarbeider må man ha utrykningssertifikat. Den som får læreplass må derfor tilfredsstillende kravene til helseattest for førerkort klasse 3.

I tillegg kommer det krav som egnethet, tilfredsstillende norsk kompetanse osv.

Det er altså ikke bare bestått skolegang som er kravet for å få læreplass i helsevesenet. Derfor er Helse Fonna uenige i at det i helsefagene skal tilbys alternativ opplæring som leder til fagbrev. Et godt alternativ for helsefagene i videregående skole er å tilby påbygg. Da får eleven mulighet til å søke på annen høyere utdanning dersom de ikke kvalifiserer til læreplass.

Gratisprinsippet i videregående utdanning

Den videregående opplæringen skal være gratis. Dersom man ønsker å bli yrkessjåfør stilles det i forskrift krav til førerkort. Eleven og lærlingen får deler av førerkort kl. B og resterende sertifikater på skolen, gratis. Etter bestått fagprøve har man yrkeskompetanse som yrkessjåfør. Ønsker man å bli ambulansarbeider krever forskriften førerkort for kjøretøyklassen samt utrykningssertifikat. Dette får ikke eleven og lærlingen dekket. Selv om lærlingen består fagprøven, er ikke vedkommende kvalifisert for jobb i ambulansetjenesten. Lærlingen har ikke oppnådd yrkeskompetanse etter endt læretid. Det påføres vedkommende en ekstrautgift på mellom kr. 50 000,- og kr. 100 000,- De fleste ambulansbiler er i vektclassen for førerkort kl. C1. Lærlingen må derfor ta førerkort kl. B, C1 og utrykningssertifikat for egen regning. Dette mener vi er en urimelig forskjellsbehandling som vi har tatt opp i flere høringer knyttet til denne utdanningen. Vi kan ikke se at det er grunn til å forskjellsbehandle ambulansutdanningen kontra yrkessjåførutdanningen. Tilskuddet Helse Fonna mottar per lærling er ikke stort nok til at vi kan dekke disse sertifikatene. Vi minner om at akuttforskriften vil stille krav til hvilke førerkort lærlingen må ha for å kunne delta i verdiskapende arbeid i læretiden.

Ulike modeller for yrkesfaglig opplæring

Helse Fonna ønsker å beholde dagens helsefaglige fagutdanninger. Fagarbeideren er viktig. Departementet ønsker en tilbakemelding om det er ønskelig med en annen beskrivelse av yrkesfaglige utdanninger i loven. Som departementet nevner i høringsnotatet, har 25% av opplæringsløpene en annen modell enn 2+2 modellen. Dette må man kunne videreføre. I loven bør det legges til at alternative modeller må være i tråd med lærebedriftenes behov.

Som nevnt har vi tatt opp utfordringer som fører til at eleven ikke kvalifiserer til læreplass eller yrkeskompetanse. Igjen er det ambulansetutdanningen som vi trekker frem. Flere fylkeskommuner har i dag en 3 + 2 modell i ambulansetfaget. Det tredje året på skole er påbygg og eleven får studiekompetanse. Det har fra Utdanningsdirektoratet blitt signalisert at det ikke vil bli godkjent flere slike modeller. Dette mener vi er uheldig fordi det er en god løsning.

I Norge har vi i dag to grunnutdanninger til ambulansetfaget, fagbrev og bachelor paramedic. Det ligger i Helse Fonna sin strategi at vi satser på fagarbeideren og ønsker å beholde utdanningen av fagarbeideren i ambulansetjenesten. Vi ser at mange elever trenger et år ekstra å vokse på før de får læreplass. Det er også krav om førerkort, minimum kl. B. Derfor er en 3 + 2 modell som også gir studiekompetanse en svært god løsning.

Helse Fonna har i mange år hatt et tett samarbeid med de skolene som har ambulanselinjer i Vestland og Rogaland. Vi ser at det hvert år er elever på vg2 som finner ut at de har valgt feil utdanning eller ikke tilfredsstillende kravene til læreplass. Disse elevene velger som regel å gå videre på høyere utdanning. Som oftest velger de sykepleierutdanning eller medisinstudier, det er grunn til å tro at flere vil ønske å gå videre til den nye paramedic utdanningen. Det å ha en slik skolebakgrunn mener vi er en styrke for både eleven, helsevesenet og ikke minst pasientene.

Etter endt læretid ser vi også at flere tar påbygg og går videre på høyere utdanning.

Helse Fonna mener derfor at fylkeskommunen må ha rom for å tilpasse opplæringsløpet ut fra lærebedriftenes sitt behov til det beste for elevene. Dette vil styrke fagarbeideren i fremtiden.

Videregående opplæring i bedrift

Tilgang til PP-tjenesten i læretiden er for mange lærlinger viktig og det kan forhindre frafall. Å ikke videreføre denne tilgangen er uheldig.

Når det gjelder mulighetene for heving av kontrakt mener Helse Fonna at det i helsevesenet må være grunn for arbeidsgiver å ensidig heve en kontrakt ved særskilte omstendigheter. Vi viser til pasientens rett på forsvarlige helsetjenester. Særskilte omstendigheter kan være tap av førerkort, misbruk av rusmidler, brudd på taushetsplikt osv.

Helse Fonna er positiv til prøvetid for lærekontrakter uavhengig av alder og type kontrakt. Helse Fonna mener forbud om plagg som helt eller delvis dekker ansiktet bør videreføres for lærlinger i helsevesenet.

Når det gjelder godkjenning av lærebedrifter så mener Helse Fonna at det må være lik praksis i alle fylkeskommuner. Det er det ikke i dag. Både krav og praksis er ulik. Det er også ulik praksis for hvordan fylkeskommunene følger opp lærebedrifter. For bedrifter som har sin virksomhet fordelt over flere fylker, kan dette være krevende å forholde seg til. Vi ønsker en mulighet for at bedriften får sin godkjenning fra det fylket der bedriften har sitt hovedsete, og fordeler sine lærlinger ut hvor virksomheten har sine avdelinger uavhengig av fylkesgrenser. For Helse Fonna sin del vil dette vesentlig lette arbeidet når vi har lærlinger fordelt på fire sykehus og seks ambulansestasjoner i to fylker.

Vi rekrutterer selv kandidater til læreplass og er ikke avhengige av at fylkeskommunen formidler kandidater. Vi formidler våre stillingsannonser til de skolene i vårt område som har utdanning i de fagene vi har læreplasser i. I tillegg legges annonsen ut offentlig. Slik man kan tolke ordlyden i § 7-7, er det fylkeskommunen som skal formidle de kandidatene som oppfyller vilkårene. Det er Helse Fonna uenige i.

Annet

Til § 8-1, oppnevning av læreplangrupper. Her må det være et krav om at medlemmene har en aktiv tilknytning til faget.

Til § 23-2 godkjenning av praksiskandidater. Her må det ligge føringer på at før fylkeskommunen godkjenner allsidig praksis, må yrkesopplæringsnemda ha uttalt seg.

Utarbeidet av Sondre Gunleiksrud , Konsulent